

ปาฐกถาพิเศษ

โดย

Ms. Saima Wazed

ประธานมูลนิธิโซนา ประเทศบังกลาเทศ

การเสริมสร้างระบบการมีส่วนร่วมของสังคมเพื่อสุขภาพและสุขภาวะ

วันพฤหัสบดีที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2566

สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 16 ประเทศไทย

สวัสดีค่ะ ท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

ท่านรองนายกรัฐมนตรี ท่านประธานสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ บุคคลสำคัญ และผู้เข้าร่วมการประชุมครั้งนี้ ดิฉันรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้รับเชิญให้มากล่าวปาฐกถาพิเศษในการประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 16 แห่งราชอาณาจักรไทย

ดิฉันมีความยินดีที่มีโอกาสเป็นส่วนหนึ่งของสมัชชาสุขภาพแห่งชาติในครั้งนี้ ซึ่งเป็นครั้งแรกของดิฉัน หลังจากที่เฝ้าติดตามสมัชชาสุขภาพแห่งชาติด้วยความสนใจและชื่นชมมานานหลายปี

ในสายตาของดิฉัน สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ นับเป็นแบบอย่างอันยอดเยี่ยมระดับโลก ที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในการอภิบาลระบบสุขภาพ

ในปี พ.ศ. 2562 วารสาร BMJ Global Health ได้ตีพิมพ์บทวิเคราะห์ถึงสมัชชาสุขภาพแห่งชาตินี้ โดยระบุว่า

"กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เข้าร่วมกระบวนการสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ได้กลายเป็นพลังให้กับสังคม ได้อย่างน่าประทับใจ สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ช่วยให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนในประเด็นเดียวกัน แต่ต่างมุมมอง โดยยึดหลักความเข้าใจและความเคารพซึ่งกันและกัน การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ได้พูดคุยถกแถลงกันจนเกิดฉันทมตินี้ แสดงถึงการหารือเชิงนโยบายที่ผ่านการพัฒนาทางคุณภาพแล้ว"

ดิฉันเห็นว่า สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ เป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญ ที่เอื้อให้เกิดการพัฒนา นโยบาย โดยใช้ข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ ดิฉันรู้สึกชื่นชมอย่างมากที่กระบวนการนี้เน้นย้ำเรื่องของการมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมคนทุกกลุ่ม และที่ชื่นชมเป็นพิเศษ คือกระบวนการของสมัชชาสุขภาพแห่งชาติเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดทั้งปี ไม่ใช่เป็นการทำกิจกรรมเพียงครั้งเดียวแล้วจบไป

อัตลักษณ์ของสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ คือ การมีส่วนร่วมที่มีภาครัฐ ภาควิชาการ ภาควิชาชีพ ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ เข้าร่วมตลอดทั้งกระบวนการพัฒนานโยบาย

ดิฉันคงไม่สามารถกล่าวชื่นชมถึงคุณภาพการของกระบวนการนี้ได้อย่างครบถ้วนค่ะ

อย่างไรก็ตาม ขณะที่เรากำลังประชุมกันอยู่นี้ ดิฉันอยากจะเรียนให้ทราบว่า เมื่อไม่กี่เดือนที่ผ่านมา ในวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2566 ได้มีการประกาศปณิญาทางการเมืองว่าด้วย ‘หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า’ ในการประชุมระดับสูงของสหประชาชาติ ยืนยันที่จะให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของสังคม รวมถึงแนวทางการมีส่วนร่วมในการ อภิบาลระบบสุขภาพเพื่อหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า

ปณิญาฯ ดังกล่าวระบุว่า การมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมทุกกลุ่มคนนั้น หมายรวมถึง การค้นหาแนวทางการทำงานที่ทำให้การมีส่วนร่วมของสังคมมีคุณภาพและมีความหมายยิ่งขึ้น ซึ่งหมายถึง ควรให้ผู้นมีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการออกแบบ ร่วมดำเนินงาน และร่วมทบทวนในเรื่องหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพื่อนำข้อมูลของทุกภาคส่วนมาใช้ในการตัดสินใจในเรื่องสุขภาพอย่างเป็นระบบ

การทำเช่นนี้ จะทำให้นโยบาย โครงการ และแผนงานต่างๆ ตอบสนองต่อความต้องการด้านสุขภาพของแต่ละบุคคล และชุมชนได้ดีขึ้น รวมทั้งส่งเสริมความเชื่อมั่นในระบบสุขภาพไปพร้อมๆ กัน

การมีส่วนร่วมนี้ ถือเป็นภาระหน้าที่ของพวกเราที่จะทำให้ความมุ่งมั่นของเหล่าผู้นำประเทศที่ประกาศปณิญาฯ เป็นจริง ขึ้นมาได้

เราต้องยอมรับว่า การสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจด้านสุขภาพ มีคุณูปการมากมาย

ประการหนึ่ง คือ การลดความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพ การพัฒนาศักยภาพชุมชนที่เปราะบางให้สามารถเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจด้านสุขภาพได้ นับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การพัฒนาและดำเนินนโยบายและแผนงานด้านสุขภาพมีความเป็นธรรมมากขึ้น

อีกประการ คือ การช่วยเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริการสุขภาพ และความสามารถในการตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ การเสริมพลังและการมีส่วนร่วมของชุมชน ถือเป็นองค์ประกอบหลักของระบบปฐมภูมิ และยังช่วยให้รัฐบาลมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ เพื่อตอบโจทยความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง แน่ใจว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในระบบบริการสุขภาพย่อมนำไปสู่การยอมรับมากขึ้นในการบริการสุขภาพที่รัฐจัดให้ด้วย

การมีส่วนร่วมของสังคมที่ขยายวงกว้าง รวมทั้งการมีพื้นที่สำหรับการมีส่วนร่วมอย่างยาวนาน ที่ฝังอยู่ในระบบสุขภาพ ย่อมสร้างความไว้วางใจและความยืดหยุ่นในสังคม ซึ่งเมื่อเกิดวิกฤตหรือภาวะฉุกเฉิน พลังการมีส่วนร่วมจะทวีคูณ ซึ่งช่วยทำให้มาตรการตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉิน และการสื่อสารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากนี้ เวทีพูดคุยและปรึกษาหารือ ยังช่วยให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารดีขึ้น และส่งเสริมความโปร่งใส ตรวจสอบได้

แนวทางการทำงานที่เน้นการมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ถือเป็นรากฐานของการอภิบาลระบบหรือการบริหารระบบให้มีประสิทธิภาพและมีความหมาย

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤตฉับพลันทั้งในระดับท้องถิ่นหรือระดับโลก เราจะยังเห็นความสำคัญของความไว้วางใจกันและกันและความสามัคคีภายในชุมชน การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมนี้ถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะช่วยให้การดำเนินการของรัฐบาลตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของ ประชาชนและชุมชน

ดิฉันมักจะแสดงความเห็นในหลายๆ เวทีสาธารณะว่า ชื่นชอบในกระบวนการตัดสินใจจาก ‘ล่างขึ้นบน’ ที่ทุกกลุ่มคนมีโอกาสเข้าร่วม

แนวทางระบบราชการแบบดั้งเดิมที่สั่งการจาก ‘บนลงล่าง’ มักนำไปสู่นโยบายที่แม้มีเจตนาดี แต่บ่อยครั้งไม่ส่งผลต่อชุมชนระดับรากหญ้าได้ตามที่ปรารถนา

นั่นคือเหตุผลที่ดิฉันชื่นชมวิธีการที่แตกต่างออกไปจากเดิม ซึ่งก็คือวิธีการที่พวกท่านได้ดำเนินการอยู่ในสมัชชาสุขภาพแห่งชาตินี้ รูปแบบการทำงานร่วมกันและมีส่วนร่วมนี้ จะสามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีขึ้น และยั่งยืนมากขึ้น นั่นก็เป็นเพราะ การที่เรารับฟังเสียงของชุมชนและคนรากหญ้าที่มีประสบการณ์จริงนั่นเอง

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีมุมมองที่สำคัญเพราะมาจากข้อมูลภาคสนาม จากการทำงานจริง ผ่านกระบวนการเก็บข้อมูล ประมวลผล และลงมือปฏิบัติ ประกอบกันเข้าด้วยกันและกลั่นออกมา เรียกว่า ประสบการณ์

ดังนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้จึงมีมุมมองที่ดีมากเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในบริบทงานและพื้นที่ของเขา พวกเขาสามารถชี้ให้เห็นถึงปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้น สะท้อนมุมมองการทำงานของรัฐบาล หรือ ผลกระทบจากนโยบายและบริการต่างๆ และอื่นๆอีกมากมาย และที่สำคัญพวกเขายังสามารถสะท้อนถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบายที่ผ่านมา รวมถึงให้ข้อสังเกตถึงแนวทางการปฏิบัติที่ดีและนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จได้อีก

ในปี พ.ศ. 2554 ดิฉันได้เปิดตัวโครงการระดับโลกชื่อ Global Autism Public Health ที่เกี่ยวกับผู้ที่เป็นออทิสติกในประเทศบังกลาเทศ โดยร่วมมือกับกลุ่มผู้ให้ความช่วยเหลือคนออทิสติกและองค์การอนามัยโลก และดิฉันยังมีส่วนร่วมในการก่อตั้ง Parents Forum for the Differently-Abled หรือกลุ่มผู้ปกครองที่ดูแลเด็กพิเศษด้วย

โครงการทั้งสองนี้ ก่อตั้งขึ้นด้วยวิสัยทัศน์ที่ต้องการจะกระตุ้นและส่งเสริมให้กลุ่มคนออทิสติกและเด็กพิเศษตลอดจนผู้ดูแลพวกเขา มีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนานโยบายและแผนงานที่เกี่ยวข้องกับพวกเขา

เวลาที่เรทำงานเกี่ยวกับแผนยุทธศาสตร์ชาติเพื่อผู้มีความผิดปกติทางระบบประสาท และแผนยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยเรื่องสุขภาพจิต นั้น สิ่งแรกที่เราควรทำ คือ เราฟังเสียงจากผู้มีประสบการณ์ตรง

เสียงของพวกเขามีค่ามหาศาล เพราะหลังจากฟังข้อมูลจากพวกเขาแล้ว ทำให้เราตระหนักว่า เราต้องเชิญผู้แทนจากหน่วยงานรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องมากกว่าที่เราคิดไว้ในตอนแรกเข้ามามีส่วนร่วม

ตัวอย่างเช่น หลังจากฟังข้อมูลจากกลุ่มผู้ปกครอง เราจึงเข้าใจว่าปัญหาหลายอย่างที่พวกเขากำลังเผชิญอยู่ไม่สามารถแก้ไขได้โดยรัฐบาลกลางเท่านั้น จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากรัฐบาลท้องถิ่นด้วย

ดังนั้น เราจึงเชิญหน่วยงานรัฐระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งระดับจังหวัด เทศบาล และระดับต่างๆ เข้ามาร่วมเสวนาหารือ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างพื้นฐานและการให้บริการ

หากเราไม่ทำเช่นนั้น เราคงจะได้นโยบายที่ดีแต่เพียงบนกระดาษ แต่ในทางปฏิบัติจริงแล้ว ไม่อาจนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแท้จริง

ในช่วงสุดท้ายของการปาฐกถา ดิฉันขอเน้นย้ำถึง ความมุ่งมั่นหรือข้อตกลงร่วมกันของนโยบายสุขภาพโลกที่จะ ‘ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง’ สิ่งนี้จะเป็นจริงได้ ก็ต่อเมื่อเราแน่ใจว่าเราได้รับฟังเสียงจากทุกภาคส่วนและเปิดกว้างในการพิจารณามุมมองต่างๆ แล้ว

ดิฉันขอแสดงความยินดีกับสมาชิกสุขภาพแห่งชาติ ที่เป็นตัวอย่างที่ยอดเยี่ยมให้โลกประจักษ์มาอย่างยาวนานถึงการอภิบาลระบบสุขภาพแบบมีส่วนร่วม ที่ทุกภาคส่วนในสังคมได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม

ดิฉันต้องการแสดงให้ทุกท่าน ณ ที่นี้มั่นใจได้ว่า ดิฉันยืนยันที่จะสนับสนุนความพยายามต่างๆ ของทุกท่าน ในการที่จะพัฒนาสุขภาพของประชาชนให้ดีขึ้นในอนาคต โดยเราจะเป็นพันธมิตรกัน

ดิฉันขอขอบคุณอีกครั้ง ที่ให้เกียรติและเชิญดิฉันเข้าร่วมสมาชิกสุขภาพแห่งชาติในครั้งนี้ และขออำนวยการให้สมาชิกสุขภาพแห่งชาติดำเนินไปด้วยความราบรื่นและประสบผลสำเร็จ ขอขอบคุณค่ะ